

JCB

J. C. B. la COUR

DANSKE GAARDE

III. SAMLING

FØRSTE BIND

DANSKE GAARDE

III. SAMLING

ILLUSTRERET STATISTISK OG HISTORISK

HAANDBOG FOR DET DANSKE LANDBRUG

UDARBEJDET AF

J. C. B. la COUR

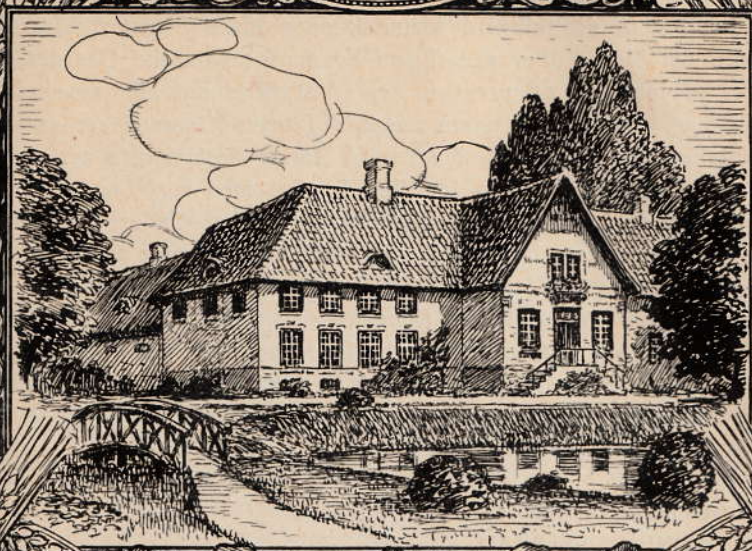
UNDER MEDVIRKNING AF LAND-
BRUGSKANDIDAT H. M. KNUDSEN

I. BIND

**AARHUS, VEJLE,
RINGKØBING OG
o RIBE AMTER o**

DANSK LANDØKONOMISK FORLAG

— KØBENHAVN —

FORORD

DET er i Aar netop ti Aar, siden Arbejdet paa »Danske Gaarde« begyndte. Oprindelig var Værket blot tænkt som en enkelt Samling, der hovedsagelig skulde beskæftige sig med de større Gaarde. Der var, indtil »Danske Gaarde« saa Lyset, næsten Tradition for, at kun Herregaardene havde Interesse for det læsende Publikum; over dem hvilede jo Sagnene og de mange historiske Beretninger om det danske Adelsfolks Liv gennem svundne Aarhundreder. De »uhistoriske« Bøndergaarde maatte umulig have noget at fortælle vor Tid; i graa Almindelighed havde de ligget der ude, drysset over Agre og langs Enge, mens det Liv, der giver Indhold og skaber Minder, var gaaet som et fjernt, syngende Fugletræk højt over deres Tage.

Denne Fordom brød vi ned. Eller rettere, de danske Landmænd, som med varm Interesse sluttede sig om »Danske Gaarde«, løftede selv vort Arbejde ud af de snævre Rammer, som vi havde ment at maatte respektere,

og gav hele vor folkeoplysende Virksomhed en videre Horisont. »Danske Gaarde« fik efterhaanden et Omfang og Indhold, som virkelig svarer til Værkets Navn. Det blev ikke, som de tidligere historisk-topografiske Skrifter, Herregaardenes Bog, — nej, det blev i aller egentligste Forstand de danske Gaardes Bog, hvor Oplysninger af historisk og praktisk Art er at finde om alle danske Landbrug, store som smaa. Først derigennem naaede »Danske Gaarde« ret at kunne løse de to betydningsfulde Opgaver, som det fra første Færd havde sat sig: At blive en værdifuld, praktisk Haandbog for alle, der har med vort Lands Hovederhverv at gøre, og at frelse fra Glemsel den Sum af historiske Minder, der knytter sig til de danske Gaarde, og om hvilke der hidtil kun havde været spredte Oplysninger at finde.

Det var i Aug. 1905, at *Det Kongelige Danske Landhusholdnings-Selskabs* ledende Præsident, nu afdøde Kammerherre *Knud Sehested* til Addithus, varmt anbefalede Gennemførelsen af Planen om det omfangsrige Værk, idet han paa det gamle, højtansete Landbrugsselskabs Vegne tilstillede os følgende Skrivelse:

DET KONGELIGE DANSKE
LANDHUSHOLDNINGS-SELSKAB.

København, 12. Aug. 1905.

D'Hrr. Godsejer H. Møller og Kammerjunker E. Hedemann!

Det Kgl. Danske Landhusholdnings-Selskab er gennem d'Hrr.'s ærede Skrivelse af 3. d. M. bleven bekendt med Planen til Udgivelsen af et Værk, der skal indeholde detaillerede, statistiske Oplysninger om danske Landejendomme.

Idet Selskabet skønner, at en Haandbog med et saadant Indhold vil afhjælpe et Savn, der føles saa vel af Landmændenes store Mængde som af Landbrugsinstitutioner af enhver Art, skal man udtale den Forventning, at d'Hrr. hos offentlige Institutioner og private Personer maa finde den Støtte og Imødekommen, uden hvilken Indsamlingen af det meget betydelige Materiale, som skal udgøre Værkets Stof, ikke vil være mulig.

Sehested.

Disse særdeles imødekommende og opmuntrende Udtalelser fra Landets ældste Landbrugsinstitution blev kort efter med stor Beredvillighed tiltraadt af Formændene for de 4 provinsielle Fællesforeninger, d'Hrr. Etatsraad *Valentiner* til Gjeddesdal, Kammerherre, Lehnsgreve *Ahlefeldt-Laurvigen* til Grevskabet Lange-land, Tranekjær, Kammerherre, Hofjægermester *Bech* til Engelsholm og Kammerherre, Greve *Reventlow* til Rudbjerggaard.

Og samtidig fandt vi i Landbrugs- og Finansministeriet, i alle de herunder hørende Kontorer og i alle Landets Amtstuer en Imødekommen og Forstaaelse af vort Forehavende, som blev os en overordentlig værdifuld Støtte navnlig under Forarbejderne paa og Tilrettelægningen af det uhyre Materiale, her var Tale om.

Blandt andet har Amtstuerne udarbejdet alle Fortegnelserne over de Gaarde, som i Kraft af deres Ejendomsskylds Størrelse skulde medtages i Værkets forskellige Afdelinger, saaledes at dette Grundlag er bleven absolut uangribeligt.

I. Samling af »Danske Gaarde« omfatter alle danske Landejendomme, der til Ejendomsskyld var vurderede til 50,000 Kr. eller derover. Det drejede sig ialt om c. 5,000 Gaarde, spredte over hele Landet, hvis Statistik skulde indhentes, hvis Driftsforhold skulde belyses, hvis Beliggenhed og Bygninger skulde beskrives, og hvis Historie skulde samles og nedskrives. Dette næsten overvældende store og ofte brydsomme Arbejde tog omtrent fem Aar. Men da det var endt, laa allerede II. Samling som en ny, stor Opgave for os, idet vi fra praktiske Landmænd i alle Egne af Landet havde modtaget talrige Opfordringer til at fortsætte vor Virksomhed, saa at »Danske Gaarde« ogsaa kunde komme til at omfatte de mindre og middelstore Landbrug.

Paa denne Maade blev II. Samling til. Den medtog alle de Landejendomme, som var vurderede til 35—50,000 Kr. i Ejendomsskyld, ialt c. 7,000 danske Proprietærgaarde og Bøndergaarde. Som i I. Samling var der sørget for et rigt Billedstof, der sammen med Beskrivelserne i Teksten kunde orientere Læseren overfor hver enkelt Ejendom. Overalt, hvor der til Gaardene knyttede sig Sagn eller Minder om historiske Begivenheder, blev det medtaget som virkningsfuld og fængslende Baggrund for det statistiske og praktisk-landbrugsfaglige Stof. Paa denne Maade lykkedes det at skabe en ny Samling, som, skønt den maatte undvære I. Samlings prunkende Herreborge og vidtstrakte Godser, dog formaaede at afvinde Landmændene udelt Interesse, saa de med stor Redebondhed og Glæde støttede vore Bestræbelser.

Efter de samme Principper vil III. Samling blive udarbejdet. I den vil alle danske Landbrug blive optaget, som til Ejendomsskyld er vurderet til 28—35,000 Kr. Ialt vil i denne nye Samling c. 9,000 Gaarde, spredte over hele Landet, blive beskrevne og et Stortal af dem blive afbildede. Netop paa Illustrationerne lægger vi den aller største Vægt. Det er vor Erfaring, at Billederne af Gaardene ikke blot tjener til at lyse op i Teksten og at gøre den livligere og mere tiltalende, men at de i høj Grad støtter selve Beskrivelsen ved at anskueliggøre Gaardens landskabelige Situation og give et fotografisk tilforladeligt Indtryk af Bygningernes indbyrdes Beliggenhed, Størrelse og Tilstand og af deres nærmeste Omgivelser.

»Danske Gaarde« er derfor med III. Samling gaaet over til kun at anvende Billeder, som Værkets egen Fotograf har optaget. Alle ældre Billeder og Billeder af tilfældige, ofte mindre dygtige Fotografer er banlyst. Værkets egen kyndige og øvede Landskabsfotograf berejser fra Dag til Dag Landets forskellige Egne og frembringer et ualmindelig smukt, ensartet og værdifuldt Billedstof, som ogsaa rent teknisk set vil gøre Samlingen Ære.

Og saaledes rustet træder da III. Samling af »Danske Gaarde« ud i Livet. Som sine Forgængere lægger den Hovedvægten paa at blive en praktisk anvendelig og paalidelig Haandbog for det arbejdende Landbrug, i hvilken enhver kan hente vejledende Oplysninger om denne eller hin Gaard. Talmaterialet og Skildringen af de enkelte Gaardes nuværende Tilstand og Drift bliver derfor skudt stærkt i Forgrunden, saaledes at man ved at sammenstille Tallene fra de

forskellige Rubriker kan danne sig en begrundet Mening om det enkelte Landbrugs hele Anlæg og Form. Men bag disse rent landbotekniske og faglige Oplysninger vil Gaardenes og Slægternes Historie gaa som en varm og bærende Understrøm, der lægger sin Kolorit over Bogens Fremstilling af de mange Tusinde Hjem.

Ligesom ved Udgivelsen af de to tidligere Samlinger af »Danske Gaarde« har ogsaa denne Gang en Række af Autoriteter og offentlige Institutioner med største Beredvillighed støttet vore Bestræbelser for Sagens Realisation. Overalt, hvor vi vendte os hen, modtog man os med største Velvilje og Imødekommen, og samtlige Landets Amtstuer gik efter Finansministeriets og Generaltolddirektoratets Opfordring i Gang med at fremskaffe og udarbejde en nøjagtig Fortegnelse over alle de mange Gaarde, som Samlingen skal rumme.

For al denne forstaaende Støtte og redbonde Hjælp fra Autoriteternes Side er det mig en Trang at bringe en hjertelig Tak. Uden deres interesserede Bistand vilde en Kæmpeopgave af denne Art slet ikke kunne løses.

Og jeg bringer min Tak til alle Ejere og Brugere af de Gaarde, om hvilke denne Samling skal handle. Allerede nu, da disse Linier skrives, er mine Medarbejdere naaet vidt ud i Landets forskellige Egne, og over alt er de bleven mødt af de praktiske Landmænd med Forstaaelse af Værkets store Værdi for det danske Landbrug og med udelt og virksom Tilslutning. For den Opmuntring og Anerkendelse, som ligger heri, skal jeg og mine Medarbejdere vide at kvittere ved hver paa sin Plads at yde det bedst mulige til en dadelfri Gennemførelse af den nye Samling, som disse Linier skal indlede.

SUBSKRIPTIONSINDBYDELSE

PAA

DANSKE GAARDE III SAMLING.

ILLUSTRERET STATISTISK OG HISTORISK HAANDBOG FOR DET DANSKE LANDBRUG.

UDARBEJDET AF J. C. B. LA COUR.

100 HÆFTER. — c. 9000 GAARDE. — c. 5000 ILLUSTRATIONER. — 60 KR.

DET var i 1905, at en Kreds af ansete Landmænd traadte sammen for at søge Tanken om et stort, statistisk og historisk Værk om det danske Landbrug virkeliggjort. Det var noget hidtil helt ukendt og nyt, man vilde have frem. Ikke et Landbrugsskrift i den traditionelle Form med bred og almindelig Landbohistorie. Man vilde tværtimod specialisere Fremstillingen, trænge ind i hver enkelt Gaards Historie og hele nuværende Tilstand og derigennem ligesom levendegøre Stoffet.

En Henvendelse til **Det Kgl. Danske Landhusholdningsselskab** om anbefalende Støtte gav det gunstigste mulige Resultat. Selskabets Præsident, den tidligere Landbrugsminister, Kammerherre **K. Sehested** udtalte i en anerkendende Skrivelse, at en saadan Haandbog „vil afhjælpe et Savn, der føles saavel af Landmændenes store Mængde

AARHUS AMT, Ning Herred, Lundshøjgaard. Side 128.

Proveillustration af „Danske Gaarde“.

og Hofjægermester, Greve **Reventlow** til Rudbjerggaard. Ogsaa de skiftende Landbrugsministre har gennem Aarene vist „Danske Gaarde“ en stor og forstaaende Interesse. Hver Gang Forarbejderne paa en ny Samling af Værket har skullet tage sin Begyndelse, har **Landbrugsministeriet** med største Imødekommenhed aabnet Udgifterne Adgang til samtlige Landets Amtstuer, saa at Grundlaget for Udarbejdelsen har kunnet være absolut paalideligt og førstehaands.

Størst Betydning for Værkets Udgivelse har dog **de praktiske Landmænds** udelte Tilslutning haft. Uden dem vilde det have været ganske umuligt at gennemføre en Plan saa storlaaet og mangesidet som den, efter hvilken „Danske Gaarde“ er anlagt. Den majsommelige, personlige Indsamling af Gaardbeskrivelserne fra alle Landets Egne, den redaktionelle Bearbejdelse af det uhyre Stof, Fremstillingen af de mange tusinde Illustrationer, — alt dette kræver saa betydelige Kapitaler, at Opgaven vilde have været uløselig, hvis ikke Landmændene havde vist Sagen Forstaaelse. Men lykkeligvis er dette sket i fuldeste Maa! Derfor er I og II Samling af „Danske Gaarde“, praktisk talt, udsolgt og Vejen dermed banet for denne **III Samling, som vel tør siges at blive det samlede Værks interessanteste Afdeling**, fordi den vil omfatte netop den Størrelse af danske Landejendomme, der som Helhed betragtet maa siges at være i Spidsen for Udviklingen i vore Dage.

som af Landbrugsinstitutioner af enhver Art“. Og denne Erklæring blev kort efter med stor Beredvillighed tiltraadt af de daværende Formænd for de 4 provinsielle Fællesforeninger, d'Herrer **Etatsraad Valentiner** til Gjeddesdal, Kammerherre, **Lehns greve Ahlefeldt-Laurvigen** til Grevskabet Langeland, Kammerherre, Hofjægermester **Bech** til Engelsholm

Enhver praktisk Landmand har Brug for „Danske Gaarde“! Ikke alene ved Ejendomshandel og Forpagtning kan Værket være ham til største Nytte, men ofte vil det kunne yde god Vejledning, hvis en Søn eller Datter søger Plads i en anden Egn af Landet, for ikke at tale om de mangfoldige Tilfælde, hvor det ved Udveksling af Saasæd, Ombytning af Stamdyr o. s. v. kan give betydningsfulde Vink. Dertil kommer den Værdi, der ligger i dette, gennem Værkets detaljerede Oplysninger at være i Stand til at drage Sammenligning mellem egen og andres Bedrift. I dette Moment findes en Løftestang, som enhver fremadstræbende, dygtig Landmand vel skal vide at drage Fordel af. Og endelig er Læsningen af det smukke, rigt illustrerede Værk en underholdende Nydelse af høj Rang for enhver, der har Kærlighed til det danske Landbrug.

AARHUS AMT, Voer Herred, Havreballegaard. Side 290.

Prøveillustration af „Danske Gaarde“.

Betingelser for Subskription

paa

Danske Gaarde III Samling.

Værket begynder at udsendes til Nytaar 1915. Det udkommer i 100 Hæfter, hvert paa 48 Sider, og koster ialt 60 Kr. Skulde der udkomme mere end 100 Hæfter, leveres det overskydende gratis. Hæfterne sendes portofrit. Betalingen erlægges med 5 Kroner. + Postopkrav 15 Øre kvartalvis bagud. Ingen har saaledes noget at betale, før de har faaet Hæfterne leveret gennem et helt Kvartal.

Enhver ny tiltrædende Subskribent, efter at Hæfternes Udsendelse er begyndt, faar straks alle de hidtil udkomne Hæfter af Værket portofrit tilsendt uden Opkrævning af nogen Art, og først ved Begyndelsen af det næste Kvartal tages første Gang de 5 Kr. 15 Øre hos ham (se ovenfor).

Alle bestilte løse komponerede Bind tilsendes Subskribenterne, naar Værkets Udgivelse er sluttet, og sendes mod Postopkrævning paa Betalingen: 6 Kr. + Porto.

Værket kan, i Stedet for hæftevis, ogsaa leveres bindvis indbunden i det komponerede Bind og sendes da mod Postopkrævning paa Betalingen (17 Kr. 50 Øre + 20 Øre i Opkrævningsporto hver Gang et Bind, 4 ialt, foreligger færdigt.

For at sikre et ensartet og udmærket Billedstof lader Forlaget gratis alle Subskribenternes Gaarde fotografere ved Værkets egne øvede Fotografer. Et Eksempplar af dette Fotografi, opklæbet paa passende Karton, tilsendes portofrit vedkommende Subskribent, saa snart det foreligger færdigt.

Dansk landøkonomisk Forlag,

KØBENHAVN.